

Tove Janssons levnadsregler vägledande för läkare

»Gör den andre synlig»; »Bidra aldrig till den andres skam»; »Ensamhet övervinns genom gemenskap» är tre bärande principer i Tove Janssons böcker. Dessa principer bör vägleda oss, skriver Per Reichard och understryker läkarens roll som lärare, handledare och vän.

Som läkare är jag »diagnostiker» och »terapeut». Båda funktionerna kräver kunskap och erfarenhet. Arbetet går ut på att söka och framkalla det som döljs för ögat, och att se till att medmänniskan/patienten mår så bra som möjligt. I det »terapeutiska» arbetet är Tove Janssons böcker en källa till inspiration.

Det osynliga barnet [1], Ninni, har förts av Too-Ticki till Muminfamiljen för att bli synligt igen. Too-Ticki förklarar varför Ninni blivit osynlig:

»Ni vet ju att folk lätt blir osynliga om man skrämmer dem tillräckligt ofta.» [1]

Medmänsklig respekt

I min verksamhet, vård av människor med typ 1-diabetes, görs ofta försök att skrämma patienten till följsamhet, till exempel genom att säga »gör så här, annars kan du bli blind». Detta gör patienten mindre levande och »synlig», och därför mindre benägen att ta det nödvändiga behandlingsansvaret.

Att synliggöra den andre är ett centralt tema hos Tove Jansson. Hennes Muminmamma visar också på något annat: kränk inte den andre, låt honom aldrig »tappa ansiktet». När Muminpappan på natten vill bjuda den våte filosofen bisamrättan på palmvin [2], slår han ner en karott, vilket väcker hela huset. Följande dialog utspelar sig:

»Jag vill ha ner palmvinet, sa Muminpappan. Och så hade nån åsna ställt

den här fåniga karotten alldeles på kanten.

Det var bra att den sprack: den var hemskt ful, sa Muminmamma. Stig upp på en stol så går det bättre.»

En patient uppvisar en samling utmärkta blodsockervärden, från egna test hemma eller på arbetet. HbA1c är högt, vilket talar för dålig blodsockerkontroll, som kan leda till allvarliga komplikationer [3-5]. En okänslig konfrontation, med hjälp av patientens hypotetiska lögn, vore katastrofal. I stället utgår terapeuten (läkare eller sjuksköterska) från att patienten mäter blodsockret vid fel tillfälle, att han/hon inte kan läsa av blodsockerstickan rätt eller att det är något fel på hans/hennes elektroniska mätare.

Tre maximer tillämpliga i läkaryrket

För Tove Jansson är, liksom för mig, ensamheten det största hotet. Om detta handlar bilderboken »Vem ska trösta Knyttet?» [6], en sång om ensamhetens mekanismer.

Jag har i en artikel [7] understrukit våra roller som »lärare, handledare och vän». »Lärare» därför att vi ska lära patienterna allt de behöver kunna för att leva det liv de själva väljer, »handledare» särskilt när en bra behandling påbörjas och sedan lätt tillgänglig vid behov, och »vän», inte som en personlig vän, men någon som aldrig anklagar och som det är roligt att träffa.

De tre bärande principerna i Tove Janssons böcker är alltså:

1. Gör den andre synlig;
2. Bidra aldrig till den andres skam;
3. Ensamhet övervinns genom gemenskap.

Författare

PER REICHARD
docent, överläkare,
Diabetescentrum, medicinkliniken, Södersjukhuset, Stockholm.

SERIE Inspirationskällan

Tidigare artiklar i serien »Inspirationskällan» var införda i 51-52/97, 1-2/98, 3/98 och 20/98, 25/98, 41/98, 43/98 48/98, 51-52/98 och 6/99.

Dessa tre principer bör vägleda oss. »Vem ska trösta Knyttet?» avslutas: »Nu gungar glädjelampor över havet var man ser nu tröstar vi varandra, och är aldrig rädda mer.»

Referenser

1. Jansson T. Berättelsen om det osynliga barnet. I: Det osynliga barnet. Stockholm: Gebers, 1969: 100-17.
2. Jansson T. Mumintrölet på kometjakt. Sörslins förlag, Vadstena, 1956: 24.
3. Reichard P, Nilsson BY, Rosenqvist U. The effect of long-term intensified insulin treatment on the development of microvascular complications of diabetes mellitus. N Engl J Med 1993; 329: 304-9.
4. Jensen-Urstad K, Reichard P, Rosfors S, Lindblad LE, Jensen-Urstad M. Early atherosclerosis is retarded by improved long-term blood glucose control in patients with IDDM. Diabetes 1996; 45: 1253-8.
5. The Diabetes Control and Complications Trial Research Group. The effect of intensive treatment of diabetes on the development and progression of long-term complications in insulin-dependent diabetes mellitus. N Engl J Med 1993; 329: 977-86.
6. Jansson T. Vem ska trösta knyttet? Stockholm: Gebers, 1960.
7. Reichard P. To be a teacher, a tutor and a friend: the physician's role according to the Stockholm Diabetes Intervention Study (SDIS). Patient Education and Counselling 1996; 29: 231-5.